

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥΣ ΤΗΣ 25^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ 1^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ*

Ανδρέας Θεοφάνους

Είναι με αίσθημα τιμής που αποδέχθηκα την πρόσκληση του Δ.Σ. του Αθλητικού Πνευματικού Ομίλου Άλωνα να εκφωνήσω τον πανηγυρικό λόγο για τις εθνικές επετείες της 25^{ης} Μαρτίου 1821 και της 1^{ης} Απριλίου 1955.

Οι εκδηλώσεις τιμής των εν λόγω εθνικών επετείων λαμβάνουν χώρα σήμερα σε συνθήκες κατά τις οποίες οι διεθνείς εξελίξεις σηματοδοτούν τεκτονικές αλλαγές στο διεθνές σύστημα. Υπογραμμίζω συναφώς ότι δια μέσου των αιώνων η Κύπρος επηρεαζόταν και επηρεάζεται σημαντικά από τις εξελίξεις στο περιφερειακό και διεθνές περιβάλλον.

Ως εκ τούτου ενώ τιμούμε σήμερα την επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου 1821 και την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ την 1^η Απριλίου του 1955 και όσους αγωνίστηκαν υπέρ πίστεως, πατρίδος και ελευθερίας, ταυτόχρονα είναι σημαντικό να αντλούμε διδάγματα από την ιστορία, διδάγματα τα οποία είναι καθοριστικής σημασίας για την εθνική μας πορεία.

Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ξεκίνησε η επανάσταση του 1821 ήταν εξαιρετικά δύσκολες. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία παρά τα προβλήματά της εξακολουθούσε να ήταν ισχυρή. Πέραν τούτου τα δεδομένα στην Ευρώπη ήταν τέτοια που δεν ευνοούντο οι εθνικές και κοινωνικές επαναστάσεις. Με βάση τη Συμφωνία της Βιέννης του 1815 μεταξύ των τότε δυνάμεων, υπήρχε η κοινή θέση ότι όπου ξεσπούσαν επαναστατικά κινήματα τα οποία απειλούσαν την επικρατούσα κατάσταση όχι μόνο δεν μπορούσαν να γίνουν ανεκτά αλλά, αντίθετα, θα συντρίβοντο. Εν ολίγοις η κυρίαρχη άποψη ήταν ότι οι τότε δυνάμεις της Ευρώπης θα συνασπίζοντο για να διατηρηθεί αναλλοίωτη η τότε υφιστάμενη κατάσταση πραγμάτων.

Ο Καθηγητής Ανδρέας Θεοφάνους είναι Πρόεδρος του Κυπριακού Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων καθώς και του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών και Διακυβέρνησης του Πανεπιστημίου Λευκωσίας.

* Ο πανηγυρικός λόγος εκφωνήθηκε την Κυριακή, 27 Μαρτίου 2022 στον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου στην Άλωνα.

Γι' αυτό αρκετοί Έλληνες διανοούμενοι που ζούσαν στη Δυτική Ευρώπη είχαν έντονους προβληματισμούς για το όλο εγχείρημα της επανάστασης τη δεδομένη στιγμή. Μεταξύ αυτών και ο Αδαμάντιος Κοραής ο οποίος ζούσε στο Παρίσι.

Η Επανάσταση όμως είχε τροχοδρομηθεί και ο ρόλος της Φιλικής Εταιρείας ήταν ζωτικής σημασίας. Μετά τις πρώτες επιτυχίες των Ελλήνων, η Οθωμανική Αυτοκρατορία προσπάθησε να καταπνίξει την επανάσταση στο αίμα. Μια από τις κινήσεις των Οθωμανών Τούρκων ήταν να κρεμάσουν τον Πατριάρχη Γρηγόριο στην Κωνσταντινούπολη την ημέρα του Πάσχα του 1821. Ούτε και λησμονούμε ότι στην Κύπρο οι Οθωμανοί Τούρκοι κρέμασαν τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό και έσφαξαν τους Επισκόπους και άλλα ηγετικά στελέχη τον Ιούλιο του 1821 με στόχο να σπείρουν τον φόβο καθ' άπασαν την επικρατεία όχι μόνο της Μεγαλονήσου αλλά και της αυτοκρατορίας. Το μήνυμα ήταν σαφές: οποιαδήποτε προσπάθεια αμφισβήτησης θα πνιγόταν στο αίμα. Χαρακτηριστική όμως ήταν και η στάση του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού στον Μουσελίμ Αγά όπως την απόδωσε αργότερα ο Μεγάλος Εθνικός Ποιητής Βασίλης Μιχαηλίδης «Το νυν αντά να τρώει τη γη τρώει τη γη θαρκέται. Μα πάντα τσιείνο τρώεται τσιαι τσιείνο καταλυέται». Διακήρυξε επίσης ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός: «Η Ρωμιοσύνη έν' φυλή συνότζιαιρη του κόσμου, κανένας δεν εβρέθηκεν γαι να την-ι 'ξηλείψει, κανένας, γιατί σιέπει την 'που τ' άψη ο Θεός μου. Η Ρωμιοσύνη έν' να χαθεί, όντας ο κόσμος λείπει!»

Οι Έλληνες με τους αγώνες και τις θυσίες τους δημιούργησαν ένα ευρύτερο προβληματισμό αλλά και θαυμασμό στην Ευρώπη. Ως αποτέλεσμα δημιουργήθηκαν και κινητοποιήθηκαν διάφορα ρεύματα φιλελληνισμού σε δυτικές χώρες που αμφισβήτησαν τη φιλοσοφία των κυβερνήσεων τους. Έτσι ήρθαν πολλοί Ευρωπαίοι να συμπαραταχθούν με τον αγωνιζόμενο Ελληνικό Λαό.

Από την πλευρά τους οι Τούρκοι επιστράτευσαν τον Αιγύπτιο Στρατηγό Ιμπραχίμ με τις δυνάμεις του για να πνίξουν την ελληνική επανάσταση. Τα δεδομένα είχαν περιπλεχθεί και καταστεί πολύ πιο δύσκολα. Ακολούθησαν οι ήττες των επαναστατημένων Ελλήνων στα πεδία των μαχών καθώς και σφαγές αμάχων από τους Τούρκους. Προφανώς το ανισοζύγιο δυνάμεων ήταν μεγάλο. Παρά ταύτα, οι εγωισμοί, οι αντιζηλίες και η διχόνοια μεταξύ των Ελλήνων κατά τη διάρκεια του αγώνα οδήγησαν σε τραγικές εμφυλιοπολεμικές αντιπαραθέσεις. Η επανάσταση πνιγόταν στο αίμα. Και ήταν μεγάλος ο κίνδυνος να συντριβεί οριστικά.

Υπό αυτές τις περιστάσεις ο Τσάρος Νικόλαος της Ρωσίας κατέστησε σαφές ότι δεν μπορούσε να μείνει απαθής ενώπιον της σφαγής των ομοδόξων Ελλήνων. Η Βρετανία και η Γαλλία θεωρώντας ως δεδομένη την επέμβαση της Ρωσίας συνασπίστηκαν με τη Ρωσία για να δοθεί ένα τέλος στο ελληνικό δράμα. Με αυτό τον τρόπο θα περιοριζόταν και η ζημιά για την Οθωμανική Αυτοκρατορία ενώ ταυτόχρονα θα μπορούσαν να διεκδικήσουν μέρος της ελληνικής επιτυχίας και κατ' επέκταση μερίδιο επιρροής στην Ελλάδα. Έτσι μετά τη Ναυμαχία του Ναυαρίνου το 1827 όπου οι στόλοι της Ρωσίας, Αγγλίας και Γαλλίας νίκησαν τον Οθωμανικό στόλο άνοιξε διάπλατα ο δρόμος για τη δημιουργία και την αναγνώριση του Ελληνικού κράτους το 1830. Ακολούθησε στην Ελλάδα η σύσταση τριών κομμάτων: το Φιλορωσικό, το Φιλογαλλικό και το Φιλοαγγλικό. Και ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας ο Ιωάννης Καποδίστριας ο οποίος προηγουμένως είχε διετελέσει Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας, δολοφονήθηκε από αντιφρονούντες

στις 9 Οκτωβρίου 1831. Δυστυχώς τα στοιχεία του εθνικού διχασμού και της μισαλλοδοξίας εξακολουθούν να υφίστανται μέχρι σήμερα στην Ελλάδα και την Κύπρο.

Είναι σημαντικό να σημειώσουμε πως σταδιακά η μικρή Ελλάδα μεγάλωσε αυξάνοντας τη γεωγραφική της επικράτεια. Καθοριστικής σημασίας ήταν η αξιοποίηση των δεδομένων του περιφερειακού και διεθνούς περιβάλλοντος και οι κατάλληλες συνεργασίες. Θα μπορούσε η Ελλάδα να ήταν ακόμα μεγαλύτερη σήμερα εάν δεν υπήρχαν τα τραγικά λάθη, οι υπερβολές και η προδοσία που οδήγησαν στη Μικρασιατική καταστροφή και στον εμφύλιο πόλεμο μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Είναι σημαντικό να αναφερθούμε και στα δεδομένα του αγώνα της ΕΟΚΑ. Όπως και στην περίπτωση της Ελληνικής Επανάστασης έτσι και στην περίπτωση της Κύπρου υπήρξαν εκείνες οι φωνές που προέτρεπαν την αποφυγή της ένοπλης δράσης και προέκριναν τον πολιτικό αγώνα. Όπως και στην περίπτωση της Ελλάδας τον Μάρτιο του 1821 έτσι και στην περίπτωση της Κύπρου ο απελευθερωτικός αγώνας ξεκίνησε την 1^ην Απριλίου του 1955 παρά τις όποιες νουθεσίες που ενδεχομένως να υπαγόρευαν εναλλακτικές προσεγγίσεις. Υπήρξε απaráμιλλος ζήλος καθώς και το αίσθημα της υπέρβασης και της θυσίας. Υποκλινόμαι μπροστά στους ηρωικούς νεκρούς του έπους της ΕΟΚΑ.

Υπήρχε όμως μια τεράστια ανισορροπία δυνάμεων που εκ των πραγμάτων δεν μπορούσε να οδηγήσει στην υλοποίηση του στόχου της ενώσεως. Μάλιστα το Σύνταγμα Ζυρίχης και Λονδίνου που επιβλήθηκε ήταν άδικο καθώς δόθηκαν υπερβολικά δικαιώματα και προνόμια στην τουρκοκυπριακή μειονοτική κοινότητα. Μετά τις διακοινοτικές συγκρούσεις που ξέσπασαν τον Δεκέμβριο του 1963 η Κυπριακή Δημοκρατία με τους σωστούς χειρισμούς εξασφάλισε τον Μάρτιο του 1964 το ψήφισμα 186 του Συμβουλίου Ασφαλείας δια του οποίου ενομιμοποιείτο το Δίκαιο της Ανάγκης. Καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη αυτή ήταν και η απροσδόκητη σύγκλιση συμφερόντων για το συγκεκριμένο ζήτημα μεταξύ Βρετανίας και Σοβιετικής Ένωσης.

Δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι εάν επιστρατευόταν η γνώση και ο ορθολογισμός και εάν δεν επέρχετο και πάλι η κατάρα της διχόνοιας και της προδοσίας η Κύπρος σήμερα θα ήταν ένα ενιαίο κράτος σε όλη της επικράτειά της. Αποκορύφωμα της παράνοιας, του εθνικού διχασμού και της προδοσίας ήταν το εγκληματικό πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 1974 το οποίο οδήγησε στην τουρκική εισβολή. Τους πικρούς καρπούς των γεγονότων του 1974 εξακολουθεί σήμερα να γεύεται ο Κυπριακός Ελληνισμός. Και το μέλλον εξακολουθεί να είναι αβέβαιο.

Τιμούμε σήμερα ευλαβικά, με ταπείνωση αλλά και με το αίσθημα του υπέρτατου χρέους αυτούς που αγωνίσθηκαν στην επανάσταση του 1821 και στον αγώνα της ΕΟΚΑ. Και υποκλινόμαστε σε αυτούς που θυσίασαν τη ζωή τους. Από το έπος του 1821 και του 1955 αντλούμε δύναμη για να συνεχίσουμε την εθνική μας πορεία.

Και το χρέος αυτό εκφράζεται σήμερα με την ανάγκη ενός συνεχούς αγώνα για να διατηρηθεί ο Ελληνισμός στη γη των πατέρων του. Εύλογα είναι σήμερα τα ερωτήματα και οι ανησυχίες για το υπαρξιακό ζήτημα του Κυπριακού. Είναι

δύσκολα τα δεδομένα. Υπάρχει και σήμερα ένα τεράστιο ανισοζύγιο δυνάμεων. Τολμώ όμως να ομολογήσω ότι δεν με φοβίζουν τόσο οι δυνάμεις που απεργάζονται την ανεξαρτησία, κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας όσο ο κακός μας εαυτός. Με αυτό το σκεπτικό θεωρώ ότι αποτελεί υπέρτατο καθήκον μας να πορευτούμε με συλλογικότητα, με αλληλοσεβασμό, με αξιοπρέπεια, με αυτοπεποίθηση και με δικαιοσύνη.

Παράλληλα είναι καθοριστικής σημασίας η αναβάθμιση του δημόσιου βίου, του πολιτικού συστήματος, η επιστράτευση της γνώσης, η αναβάθμιση της αποτρεπτικής ικανότητας της Εθνικής Φρουράς, η σφυρηλάτηση ενός κοινωνικού συμβολαίου και η προώθηση ενός αξιακού συστήματος το οποίο να αντλεί τις αρχές του από την παράδοση και την ιστορία μας.

Σε σχέση με τον χειρισμό του Κυπριακού είναι σημαντική η ύπαρξη μιας ολοκληρωμένης πολιτικής και η ανάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιών. Επιπρόσθετα, η προβολή ενός αφηγήματος και μια στοχευμένη επικοινωνιακή πολιτική καθίστανται απαραίτητες. Μεταξύ άλλων, επιβάλλεται η πρόταξη του επιχειρήματος ότι αποτελεί αντίφαση η τουρκική άρνηση να συζητήσει μειονοτικά δικαιώματα για τα εκατομμύρια των Κούρδων της Τουρκίας ενώ στην Κύπρο απαιτεί λύση δύο κρατών. Υπογραμμίζω συναφώς ότι στη σημερινή συγκυρία με αφορμή την Ουκρανική κρίση η Τουρκία εμφανίζεται ως ειρηνοποιός και ως υπέρμαχος του διεθνούς δικαίου.

Ιδιαίτερο ρόλο καλείται να διαδραματίσει η Ελλάδα, η οποία θα πρέπει να ανταποκριθεί στις συμβατικές και τις εθνικές της υποχρεώσεις στην Κύπρο. Παράλληλα είναι καθοριστικής σημασίας να εργασθούμε με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε υπέρτερες δυνάμεις να πεισθούν ότι η ειρήνη, η ασφάλεια, η συνεργασία και η σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου εξυπηρετούνται με τη συνέχεια της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στο νέο περιβάλλον που οικοδομείται θεωρώ τον στόχο αυτό εφικτό.

Εν κατακλείδι παρά τις δυσκολίες μπορούμε να προσδοκούμε σε καλύτερες μέρες και ότι τελικά θα εορτάσουμε την ολοκλήρωση της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Απαραίτητη αν και όχι επαρκής προϋπόθεση για την ευόδωση των στόχων μας είναι η διαφύλαξη της ελεύθερης Κύπρου ως κόρης οφθαλμού και η μετατροπή της σε κράτος πρότυπο. Αυτό θα είναι το καλύτερο μνημόσυνο για τους ηρωικούς νεκρούς των αγώνων για την ελευθερία της Κύπρου.